

DAİMİ BİR ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ KURULMASI İÇİN YAŞANAN TARİHSEL SÜREÇ VE ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ*

HISTORICAL PROCESS FOR THE ESTABLISHMENT OF A PERMANENT INTERNATIONAL CRIMINAL COURT AND THE GENERAL CHARACTERISTICS OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

Aslıhan İĞDIR AKARAS*

Öz

İnsanlığın tamamını ilgilendiren suçların cezalandırılmasına yönelik girişimler, II. Dünya Savaşından öncesine dayanmaktadır. II. Dünya Savaşından sonra, bu suçları işleyenlerin uluslararası bir mahkemede yargılanması için yapılan çalışmaların sonucunda ad hoc mahkemeler kurulmuş, ancak uluslararası toplum tarafından bunların kuruluş biçimleri ve yargılama usulleri eleştirilmiştir. Soğuk Savaş sonrası daimi bir mahkeme kurulması için süren çalışmalar, 17 Temmuz 1998 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün kabulüyle neticelenmiştir. Daimi bir uluslararası mahkeme olan UCM, ağır insanlık suçlarını işleyenlerin yargılanması ve bu suçların cezasız kalmaması için uluslararası adalet sistemi açısından oldukça önemli bir örgüt olarak kabul edilmektedir. Çalışmada UCM'nin genel özellikleri ve yargı yetkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Suçlar, Ad Hoc Mahkemeler.

Abstract

Attempts to punish crimes that concerns all humanity are based on the times that previous to World War II. After the World War II, ad hoc courts were established as a result of the efforts for the prosecution of these perpetrators in an international court, however their establishment types and judging styles were criticized by international society. The ongoing efforts to establish a permanent court after the Cold War resulted with the acceptance of the Statute of the International Criminal Court on 17 July 1998. The ICC, which is a permanent international court, is considered to be a very important organization in terms of the international justice system for the prosecution of the perpetrators of severe crimes against humanity. In the study, the general characteristics of the ICC and its jurisdiction will be focused on.

Keywords: International Criminal Court, International Crimes, Ad Hoc Courts.

GİRİŞ

Uluslararası Ceza Mahkemesini kuran Roma Statüsü, Roma'da Tam Yetkili Temsilcilerden Oluşan Birleşmiş Milletler Diplomatik Konferansı'nda, 17 Temmuz 1998 tarihinde kabul edildi ve 1 Temmuz 2002'de yürürlüğe girdi. Uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren ve en ağır insanlık suçlarını yargılamak için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi, kendisinden önce kurulan mahkemelerin aksine daimi bir mahkemedir ve uluslararası bir anlaşmaya dayalı olarak kurulmuştur. Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlar, savaş suçu, soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve saldırı suçları olarak belirlenmiştir. Bu suçlar, özellikleri bakımından başta saldırı suçu, suçların en kötüsü olarak kabul edilmekte ve işlendikleri zaman uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmektedir. Dolayısıyla, UCM uluslararası suçları yargıladığı ve faillerini cezalandırdığı zaman, uluslararası cezai adaletin yanı sıra, uluslararası güvenliğin korunmasına da katkı sağlamaktadır. Suçları işleyenlerin uluslararası daimi bir mahkemede yargılanması, aynı zamanda caydırıcılık da oluşturmaktadır.

I. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN ÇALIŞMALARI

A. Daimi Bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin Gerekliliği ve Bu Gereklilik Bağlamında Gerçekleşen Girişimler

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, daimi bir uluslararası ceza mahkemesi kurulması için çalışmalarına başlamıştır. 1994 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından Taslak Statü hazırlanmış ve Genel Kurula sunulmuştur. Taslak Statü Genel Kurul tarafından kabul edilmemiştir ancak 17 Temmuz 1998'de, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü'nün kabulüne dek süren çalışmaların temelini atılmasını sağlamıştır (Turhan, 2001, 65)

* Bu çalışma, Prof. Dr. Faruk Turhan'ın danışmanlığında yürütülen "Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sağlanmasında Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi İlişkisi" isimli doktora tezinden üretilerek hazırlanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İğdir Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü.

Uluslararası daimi bir mahkeme kurma fikrinin benimsenmesinde, uluslararası suçlar karşısında, 16. yüzyıldan beri atılan adımların ve 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra, ulusal ceza yargısının etkisiz kaldığı durumlar yaşanmasının önemli etkisi vardır. Versailles Barış Antlaşması'nda, II. Wilhelm'in, "uluslararası ahlakın ve sözleşmelerin mukaddesiyetinin en ağır ihlali nedeniyle" kurulacak bir uluslararası bir ceza mahkemesinde yargılanması gerektiğinin belirtilmesi de uluslararası ceza mahkemesi kurulması düşüncesinin uluslararası politikada da kabul görmesini sağlamıştır (Eser, 2007, 6-7).

İkinci Dünya Savaşından sonra, kazanan devletler tarafından yargılamalar yapılması ve BM tarafından ad hoc mahkemelerin kurulması bu suçları işleyenlerin yargılanması bakımından atılan önemli somut adımlardır. BM Güvenlik Konseyi tarafından, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümüne dayanarak kurulan Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, çeşitli sebeplerle kendilerinden beklenen etkiyi gösteremeseler de daimi bir mahkeme kurulması fikrinin oluşması açısından oldukça önemli girişimler olarak kabul edilebilir.

Ancak bu mahkemelerin, kuruluş amaçları belli siyasi olaylardan kaynaklanmaktaydı ve Mahkemeler, zaman bakımından da belli bir tarih aralığında işlenen suçları yargılamakla yetkilendirilmişti. Bu nedenle de hem teorik olarak hem pratik olarak devamlılıkları söz konusu değildi (Eser, 2007, 9). Oysaki bu mahkemelerin yargı yetkisi kapsamındaki suçlar, insanlık var olduğu sürece işlenmesi muhtemel suçlardır ve geçici bir mahkemede yargılanmak yerine daimi bir mahkemede yargılanması, uluslararası toplumun daha yararlıdır. Yine her olayı müteakiben bir mahkeme kurmak, hem zaman alıcı hem de masraflıdır. Mahkeme masraflarının, karşılanmama ihtimalinin yanı sıra taraf devletlerce finanse edilmesi, mahkemelerin bağımsızlığı açısından da risk oluşturmaktadır. Son olarak, Yugoslavya ve Ruanda Mahkemelerinin ikisi de kurulmalarına sebep olan suçların işlendiği yerde faaliyet göstermemektedir ki bu da, o bölgelere adalet götürme açısından bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Knoops, 2004, 532).

Diğer taraftan uluslararası nitelikteki suçların, ulusal mahkemelerde yargılanması çeşitli gerekçelerle güvenilir de bulunmamaktadır. Ulusal yargı organlarının, ülkelerinde işlenen suçlarla ilgili yargılama başlatma ya da bunu sürdürme imkanlarının olmama ihtimali bunun bir nedenidir. Örneğin, iç savaşın yaşandığı bir ülkede adalet sisteminin çökmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Yine yetkili devlet, bu suçlarla ilgili kovuşturma yapmaya istekli olmayabilir. Bu gerekçe zaten Roma Statüsü'nde de yargılama koşullarından birisi olarak kabul edilmiştir. Son olarak, yapılacak yargılamanın, devlet güvenliği için tehlike oluşturabilme olasılığı da bu gerekçeler arasında gösterilmektedir (Önok, 2003, 8).

Kurulacak olan ceza mahkemesinin, "uluslararası bir mahkeme" olmasının yanı sıra aynı zamanda "daimi nitelikte bir mahkeme" olması da uluslararası ceza yargısı açısından önemlidir. Bunun önemi, Roma Statüsü'nün önsözünde de zaten Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluş amaçları olarak özetlenmiştir. Statü'de 20. yüzyılda özellikle kadın ve çocuklar olmak üzere milyonlarca insanın, savaşlarda yaşanan gaddarlık ve vahşetlerden nasibini aldığı ve bunun dünya barışını, iyiliğini ve güvenini tehdit ettiği belirtilmiştir. İnsanlığı bir bütün olarak ilgilendiren bu en ciddi suçların cezalandırılmasının uluslararası işbirliğini gerektirdiği vurgulanmıştır. Daimi nitelikte bir uluslararası ceza mahkemesinin, uluslararası hukuk açısından gereklilikleri kısaca şu şekilde belirtilebilir: (Önok, 2003, 9-16; Erdal, 2010, 37-40; Akdoğan, 2009, 82).

- Uluslararası barış ve adaleti sağlamak,
- Ad hoc mahkemelerin sakıncalarını gidermek,
- Sürekliliği sağlamak,
- Bireysel cezai sorumluluğu sağlamak,
- Caydırıcılık yaratmak,
- Ulusal mercileri harekete geçirmektir.

Ayrıca, 1945'ten sonra insan hakları da uluslararası toplumun önemseydiği meselelerinden birisi haline gelmiştir. İnsan haklarının düzenlenmesi ve korunmasıyla ilgili hem bölgesel hem de uluslararası kuruluşlar oluşturulmuş, sözleşmeler hazırlanmıştır. Evrensel anlamda insan haklarının güvence altına alınması fikri, insanlığın tamamını tehdit eden suçların tanımlanması ve bunların uluslararası sözleşmelerle düzenlenmesi gibi sonuçları da beraberinde getirmiştir. Art arda iki dünya savaşı ve etkileri düşünüldüğünde, o dönem için insan hakları ve uluslararası suçların tanımlanması ve yasaklanmasıyla ilgili çalışmalar, insanlık için de oldukça önemli adımlar sayılmaktadır. Tüm bu gelişmeler, BM'nin bu suçları işleyenleri yargılayacak uluslararası bir yargı organına ihtiyaç duymasını sağlamış ve uluslararası bir ceza mahkemesi kurulması için, kuruluşundan kısa bir süre sonra çalışmalarına başlamıştır.

B. Daimi Bir Uluslararası Ceza Mahkemesi İçin BM'nin Hazırlık Çalışmaları

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması için yapılan çalışmalar elli yıllık bir sürece dayanmaktadır. Birleşmiş Milletler, daimi bir uluslararası ceza mahkemesi kurma çalışmalarına ilk kez 1947 yılında Nürnberg Uluslararası Ceza Mahkemesi yargıçlarından, Henri Donnedieu de Vabres'in önerisi üzerine başlamıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndan, Nürnberg Statüsü'nü temel alan bir uluslararası ceza mahkemesi statüsü hazırlamasını istemiştir. Statüyü hazırlamak üzere Cenevre Komitesi kurulmuş, ancak hazırladığı taslak kabul edilmeyince, New York Komitesi adında yeni bir komite kurulmuştur (Kılıç, 2009, 625). Her iki komite de kurulacak olan mahkemenin gerekliliği, sürekli, tarafsız, evrensel olup olmayacağı, BM ile ilişkisinin ne olacağı gibi konular üzerinde çalışmıştır. Ancak, Devletlerin farklı görüşleri savunmaları yüzünden bir sonuç alınamamıştır. 1954 yılında, BM Genel Kurulu, Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndan statü taslağı hazırlama çalışmalarına ara vermesini istemiştir. Soğuk Savaş'ın etkileri, saldırı suçunun tanımlanamaması, devletlerin, uluslararası bir mahkemeyi yargı yetkilerine müdahale olarak görmeleri ve böyle bir mahkemenin o dönem için kurulmasının mümkün olmadığına anlaşılması bu ara vermenin nedenleri arasındadır (Alibaba, 2001, 187-188). Soğuk Savaş'ın sona ermesi, Eski Yugoslavya'da yaşanan çatışmalar, Irak Savaşı gibi olaylar neticesinde, askıya alınan çalışmalar 1990'larda yeniden başlamıştır.

BM Genel Kurulu Kasım 1992'de, Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndan çalışmalarına yeniden başlamasını istemiştir. 1993'te ise taslağın 1994 yılına kadar tamamlanması talep edilmiştir Uluslararası Hukuk Komisyonu, Abdul G. Koroma başkanlığında on beş kişilik bir çalışma grubu oluşturmuştur. Komisyon, 1994 yılında çalışmalarını tamamlayarak bir Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü Tasarısı'nı (Draft Statute) hazırlamıştır. Statüde, kurulacak olan mahkemeye ilgili üç ana husus ortaya konmuştur. Bunlardan birincisi, mahkemenin çok taraflı uluslararası bir antlaşma ile kurulması gerektiği, ikincisi sadece gerçek kişileri yargılaması gerektiği, üçüncüsü ise uluslararası ceza mahkemesinin yargı yetkisine sadece uluslararası hukuk suçlarının dahil edilmesi gerektiğidir. Rapor kabul edilmemiş ancak, BM Genel Kurulu, üzerinde çalışmalara devam edilmesi için 9 Aralık 1994 tarihinde bir ad hoc komite kurma kararı almıştır. Komite, iki ayrı oturumda toplanmış ve BM'ye bu konu üzerinde çalışacak yeni bir komite kurmasını tavsiye etmiştir. BM Genel Kurulu bu gelişmeler üzerine Tasarı üzerindeki çalışmalara devam etmesi için, 1995 yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi Kurulmasına İlişkin Hazırlık Komitesi kurma kararı almıştır. Hazırlık Komitesi, Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan Taslak Statüyü inceleyerek, ileride düzenlenecek olan diplomatik konferansa, statüyü sunacak şekilde düzenlemek üzere kurulmuştur (Turhan, 2001, 65; Alibaba, 2001, 188; Erdal, 2010, 41).

6 kez toplanan Hazırlık Komitesi, yaptığı her oturumda belli bir konuyu ele alarak, oldukça kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Komite, diplomatik konferansta üzerinde uzlaşmazlık çıkacağını düşündüğü konuları -tamamlayıcılık gibi- ya ayrıntılı olarak düzenlemeye çalışmış ya da -ölüm cezası gibi- düzenlemekten kaçınmıştır. Hazırlık Komitesi'nin yaptığı toplantıların en önemlisi, Hollanda'nın Zutphen kentinde yapılan toplantı olarak değerlendirilmektedir. Hazırlık Komitesi 6. ve son oturumunda "Zutphen Taslağı" üzerinde çalışmıştır. Bu taslağın Mahkemeye ilgili çeşitli görüşleri makul bir şekilde uzlaştırdığı kabul edilmektedir. Roma'da düzenlenen Diplomatik Konferansa da bu taslak sunulmuştur (Schabas, 2007, 31). Hazırlık Komitesi, Nisan 1998'de yapacağı son oturumdan sonra, 1998 yazında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasıyla ilgili konferansın toplanmasını tavsiye etmiştir. Onun çalışmaları devam ederken BM Genel Kurulu, 15 Aralık 1995 tarihli kararı ile Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulması için yapılacak olan devletler konferansının İtalya'da yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca bütün devletleri ve uluslararası hükümet dışı kuruluşları, bu konferansa katılmaya davet etmiştir. Hazırlık Komitesi de 14 Nisan 1998'te, tamamladığı raporunu BM Genel Kuruluna sunmuştur (Turhan, 2001, 66).

Sonuç olarak, Roma Konferansı'nın düzenlenmesine kadar geçen süreçte kuruluş amaçları ve çalışma şekilleri birbirinden farklı üç ayrı organ oluşturulmuştur. İlk olarak, 9 Aralık 1994 tarihinde mahkemenin kurulmasına yönelik çalışmaları yürütmekle görevli bir ad hoc komite kurulmuştur. İkinci olarak, ad hoc komitenin önerisiyle Hazırlık Komitesi kurulmuştur. Komite, Taslak Statü'nün (Draft Statute) içeriği üzerinde çalışmalar yaparak Roma'da gerçekleşecek olan diplomatik konferansta, üzerinde tartışılacak metni hazırlamıştır. Komite'nin görevi, 6. oturumunu düzenlediği son toplantısında sona ermiştir. Son olarak, Roma Konferansı sırasında, sonraki süreci yürütmesi için bir Hazırlık Komisyonu "UN Preparatory Commission for the International Criminal Court" adında yeni bir komisyon kurulmuştur (Turhan, 2001, 66; Önok, 2003, 93).

Belirtilen çalışmaların tamamlanmasının ardından, BM Genel Kurulu tarafından, Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulması amacıyla Roma'da bir Devletler Konferansı düzenlenmesine karar vermiştir.

C. Roma Konferansı ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü' nün Kabulü

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurulmasına ilişkin Tam Yetkili Temsilcilerden Oluşan BM Diplomatik Konferansı 15 Haziran 1998'de Roma'da başlamış ve 17 Temmuz 1998 tarihine kadar devam etmiştir. Konferansa 160 devlet katılmış, 100'den fazla hükümet dışı örgüt, onlarca uluslararası örgüt ve 14 BM örgütü de Konferans'ta temsil edilmiştir (Turhan, 2001, 66).

Uluslararası Ceza Mahkemesi için esas anlaşma olarak kabul edilen Roma Statüsü'nün kabul edildiği bu toplantı, insanlığın en acımasız suçlarını işleyenlerin cezasız kalmasını engelleyerek, bu suçların acısını çekenlere adalet getirecek bir toplantı olarak değerlendirilmektedir (Hatchell, 2006, 162). Ayrıca Roma Statüsü'nün kabulü, 21. yüzyılda oluşturulan uluslararası hukukun ulaştığı doruk noktası olarak kabul edilmektedir (Weller, 2002, 693).

Toplantı öncesinde hazırlanan Statü'nün kırmızı çizgileri, tartışmalara mahal vermeyecek şekilde belirlense de Statü, toplantı esnasında pek çok değişikliğe uğramıştır. Özellikle belirli konularla ilgili -tamamlayıcılık, savcının yetkisi, kurulacak Mahkemenin BM ile ilişkisi, yargılayacağı suçlar - maddeler üzerinde, Konferans'a katılan devletler arasında gruplaşmalar olmuş ve derin görüş ayrılıkları yaşanmıştır.

Konferanstaki en etkili gurup, "Benzer Görüşlü Devletler" (Like-Minded Group) olarak adlandırılan oluşumdur. Konferansın en önemli dinamizmi kabul edilen gurup, Kanada, Avustralya, Almanya gibi devletleri barındıran, siyasi ilişkiler ve coğrafi bakımdan ortak özellikleri olmayan, aslında heterojen bir devletler topluluğudur. İlk başlarda Kanada'nın önderlik ettiği gurubun ortaya çıkışı, Hazırlık Komitesi'nin kurulmasından öncesine ad hoc komiteye kadar gitmektedir. Bu zamandan Roma Konferansına kadar aktif olan gurup, zamanla üye sayısını da artırmış ve Roma Konferansı esnasında, 60 devleti kapsar hale gelmiştir. Benzer görüşlü devletler gurubu, kendi katılımcılarının konferansta etkin görev almasını sağlayabilmiştir. Gayri resmi çalışmalarına rağmen, Roma Konferansının gidişatına hakim olabilmişler ve Konferans esnasında oluşturulan çalışma guruplarının başkanlığı gibi kilit görevleri üstlenmişlerdir. Mahkemeye karşı görüşlü devletler karşısında, bu gurubun kararlığı, Roma Statüsü'nün kabul edilmesini sağlamıştır. Benzer görüşlü devletlerin özellikle savundukları görüşler şöyledir: soykırım, insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları üzerinde zorunlu yargı yetkisine sahip bir mahkeme, kovuşturmalar üzerinde Güvenlik Konseyi'nin veto yetkisinin kaldırılması ve re'sen harekete geçecek bağımsız bir savcılık makamı ve devletlerin Statü'ye çekince koyma yasağı. Ayrıca, Güvenlik Konseyi daimi üyesi devletlerin sunduğu, Statü'ye konulacak ek bir protokolle Mahkeme'nin yetkili olacağı suç tipini kendilerinin belirlemesini öngören teklifleri de, bunların kararlı tutumları sayesinde reddedilmiştir (Eser, 2007, 2010; Schabas, 2007, 31-32; Önok, 2003, 95-96).

Konferans'taki diğer gurup, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, kurulacak Mahkeme'nin, Güvenlik Konseyi'nin kontrolü altında olması gerektiğini savunan devletlerden oluşmaktadır. Özellikle ABD'nin mahkemeye karşı tutumu, dikkat çekicidir. Uluslararası bir ceza mahkemesi kurulması için öncülük eden ABD, Konferans esnasında, mahkemeye yönelik engelleyici bir politika izlemiştir. Ayrıca, Statü'nün kendi istekleri doğrultusunda değiştirilmesi için çaba harcamıştır. Mahkeme'nin bağımsız bir savcılık makamına sahip olması, savcının re'sen soruşturma başlatma yetkisi, saldırı suçunun mahkemenin yargı yetkisine dahil olması, ABD'nin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne karşı çıkma nedenlerinden birkaçıdır (Önok, 2003, 301).¹

Bunlar dışında Konferansa katılan her devlet ülkesinin siyasi durumu, jeopolitik konumu, azınlıklarla mücadele, terörle mücadele, komşularla ilişkiler gibi, özel durumlarına göre ortak çıkarları olan devletlerle birlikte hareket etmiştir. Güvenlik Konseyi'nin Mahkemeye ilişkisi, nükleer silahların yasaklanması, ölüm cezasının Statü'ye eklenmesi, Statü kapsamındaki özellikle saldırı suçu başta olmak üzere Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçların kapsamının azaltılması gerektiğini savunan devletler de olmuştur. Bununla birlikte bazı devletler, terör suçları, uyuşturucu kaçaklığı gibi suçların da Statü kapsamında olması gerektiğini savunmuşlardır (Önok, 2003, 95-101; Schabas, 2007, 31-42).²

Türkiye de Roma Konferansına temsilciler göndermiş ve çalışmalara katılmıştır. Roma Konferansında Türk heyeti başkanı, Türkiye'nin uluslararası camianın bütününü kaygılandıran en ağır suçların faillerini adalet önüne çıkarmayı mümkün kılacak güvenilir, tarafsız, evrensel ve bağımsız bir mahkemenin ihdas edilmesi fikrini başından beri desteklediğini belirtmiştir. Türkiye, daimi bir uluslararası ceza mahkemesi kurulması fikrine karşı olmamakla birlikte, Mahkeme'yi kuracak Statü'yle ilgili tereddütleri yüzünden Statü'yü imzalamamıştır. Türkiye, Konferans'ta terör suçlarının Statü'ye dahil edilmesi için çaba harcamış ancak bu suçlar Statü kapsamına alınmamıştır. Uluslararası nitelikte olmayan iç çatışmaların da

¹ Önok, bkz. s. 301 vd.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Önok, s. 95- 101.

savaş suçu olarak Mahkeme'nin yargı yetkisi kapsamında olması, saldırı suçunun tanımının yapılmaması, bir devletin bir başka ülkedeki terör faaliyetlerini desteklemesi durumunun dikkate alınmaması gibi nedenlerle Türkiye Mahkeme'ye taraf olma konusunda çekimser kalmıştır (Tellenbach, 2007, 77).

Sonuç olarak Konferans'ın son günü 17 Temmuz 1998'de yapılan oylamada, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü kabul edilmiştir. 120 devlet, Statü'nün kabulü için oy kullanmış; 7 devlet ret oyu kullanmış; Türkiye'nin de içinde bulunduğu 21 devlet ise çekimser oy kullanmıştır. Statü, 125. maddeye göre, 17 Ekim 1998 tarihine kadar İtalya'nın Dışişleri Bakanlığı'nda imzaya açık kalacak; 31 Aralık 2000 tarihine kadar da New York'taki BM merkezinde devletlerin imzasına açık tutulacaktır. Bu maddede Statü'nün yürürlüğe girmesi, imzalayan devletin onayına tabi tutulmuştur. Statü'nün 126. maddesinde yer alan, yürürlüğe girmesi için gerekli 60. devletin onay koşulu 11 Nisan 2002 tarihinde sağlanmıştır. Neticesinde Roma Statüsü, 1 Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Turhan, 2001, 67; Tezcan-Erdem-Önok, 2015, 308).

Roma Statü'nün kabulü, insanlığın tamamını ilgilendiren en acımasız suçların cezasız kalmaması için, uluslararası topluluğun birlikte attığı önemli bir adımdır. Mahkeme, farklı görüşleri bir araya getirebilen bir kurum olma özelliğine sahiptir. Statü kapsamındaki suçlar bakımından yasalarında boşluk olan çoğu devlet için, kendi ceza kanunlarını Statü'yle uyumlu hale getirme konusunda bir düzenleme yapma durumu da söz konusu olmuştur. Evrensel yetkili bir mahkeme olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulması, uluslararası ceza hukuku açısından tarihi bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Turhan, 2001, 67; Hatchell, 2006, 163). Tüm devletlerin, uluslararası hukuk sisteminin parçası olan Statü'yü, uygulanabilir olup olmayacağına bakmaksızın onaylaması bu anlamda önemlidir (Weller, 2002, 693).

II. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ STATÜSÜ VE UCM'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, başlangıç kısmı ve 128 maddelik 13 bölümden oluşturulmuştur.³ 11 Haziran 2010 tarihinde yapılan Gözden Geçirme Konferansı'nda, Statü'de değişiklikler yapılarak, yeni maddeler eklenmiş ve 5/2. madde kaldırılmıştır. Roma Statüsü'nün giriş kısmında, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kuruluş amaçları belirtilerek, Statü'ye taraf devletlerin, Statü'yü onaylayarak, uluslararası toplum adına neleri teminat altına aldıkları vurgulanmaktadır. Ayrıca, geçtiğimiz yüzyılda işlenen ve Statü kapsamındaki fiillerin uluslararası barış ve güvenlik için tehdit oluşturduğu da belirtilmektedir. Yine uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren bu suçların soruşturulmasının, uluslararası işbirliğini gerektirdiği ve devletler için bir sorumluluk olduğu ifade edilmektedir. Devletlerin BM amaçlarına uyma yükümlülükleri hatırlatılarak, diğer devletlerin toprak bütünlüğüne müdahale etme ve içişlerine karışmaktan kaçınmaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Son paragraflarda ise, bu amaçlarla kurulacak olan mahkemenin BM sistemiyle ilişki içinde olmakla birlikte, ondan bağımsız bir mahkeme olarak, ulusal ceza yargı yetkisinin tamamlayıcısı olacağı belirtilerek, bu mahkemenin uluslararası adaleti sağlama konusundaki kararlılığı ifade edilmektedir (Bergsmo- Triffterer, 2008, 1-14).⁴

UCM'nin yargı yetkisini kullanabilmesi için yapılacak düzenlemeler, Konferans'ta kabul edilen F Kararı ile belirtilmiştir. F Kararının 5. paragrafında bu düzenlemeler 8 madde olarak sayılmıştır. Bunlar: 1. Usul ve Delil Kuralları, 2. Suçun Unsurları, 3. Mahkeme ile Birleşmiş Milletler Arasındaki İlişkiyi Belirleyen Antlaşma, 4. Hollanda Hükümetiyle yapılacak anlaşma, 5. Mali Tüzük ve Kurallar, 6. Mahkemenin Ayrıcalık ve Bağışıklıkları Hakkındaki Antlaşma, 7. İlk Mali Yıl İçin Bütçe Tasarısı ve 8. Taraf Devletler Meclisi İçin Usul Kurallarıdır. Bu düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için, BM Genel Kurulu 8 Aralık 1998 tarihli ve 53/105 sayılı Karar ile Hazırlık Komisyonu adında bir komisyon kurmuştur. Komisyon ayrıca saldırı suçunun tanımı ve Mahkemenin, saldırı suçuyla ilgili yargı yetkisiyle ilgili de çalışma yapmıştır. Eylül 2002'de yapılan Taraf Devletler Meclisi toplantısında, Hazırlık Komisyonunun hazırladığı tasarı, değiştirilmeden kabul edilmiştir (Avcı, 2012, 43).

Statü'nün, "Mahkemenin Kuruluşu" başlıklı birinci bölümünde (md. 1-4), Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin genel özellikleri belirtilmektedir. Buna göre, Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası toplumun tamamını ilgilendiren en ciddi suçları işleyen kişiler üzerinde yargı yetkisine sahip "daimi" bir mahkemedir ve Mahkeme'nin yargı yetkisi ulusal yargı yetkisini tamamlayıcı niteliktedir (md. 1) (Triffterer, 2008, 49-62).⁵ Mahkeme'nin, Birleşmiş Milletlerle ilişkisi, Taraf Devletler Meclisi tarafından uygun bulunacak

³ Roma Statüsü'nün Türkçe metni için bkz. Bozkurt, Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı, s. 919 vd.

⁴ Giriş bölümüyle ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. Bergsmo - Triffterer, ss. 1-14.

⁵ Statü'nün 1. Maddesi ve hazırlanması hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Triffterer, "The Court", ss. 49-62.

ve Mahkeme Başkanı tarafından onaylanacak bir anlaşma ile belirlenecektir (md. 2) (Marchesi, 2008, 63-70).⁶ Mahkeme, Hollanda'nın La Haye kentinde kurulmuştur (md. 3/1), ancak gerektiği zamanlarda, Statü hükümlerine uygun olarak başka bir yerde de toplanabilir (md. 3/3). Mahkeme, uluslararası hukuk kişiliğine ve amaçlarını yerine getirebilmek için gerekli hukuki yetkilere sahiptir (md. 4/1). Ayrıca Mahkeme bu yetkiyi her bir taraf devletin ülkesinde kullanabileceği gibi, özel bir anlaşma yapılması suretiyle, taraf olmayan bir devletin ülkesinde de kullanılabilir (md. 4/2).

UCM, çok taraflı bir uluslararası anlaşmayla kurulmuştur. UCM'nin, kendisinden önce kurulan mahkemelerden belki de en önemli farkı, yargı yetkisini tanıyan devletlerin verdiği onayla kurulmuş olmasıdır (Schabas, 2007, 89). Bu da UCM'yi, kendisine taraf olan devletlerin hukuk sistemlerinin uzlaşısından oluşan bir kurum haline getirmektedir. Ayrıca Mahkeme, dünyadaki başlıca hukuk sistemleri olan "Common Law" hukuk sistemi ile "Kıta Avrupası" hukuk sistemlerinin özelliklerini bir arada taşımaktadır (Schabas, 2007, 177; Eser, 2007, 29).

UCM'nin, uluslararası bağımsız bir kuruluş olarak, uluslararası sistemin aktörlerinden biri olması, devlet-merkezli düzenden, birey-merkezli düzene geçişin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Çakmak, 2007, 44).

UCM, bireyleri yargılamak üzere kurulmuş bir mahkemedir (md. 25). Dolayısıyla Mahkeme'nin devletler üzerinde bir yargı yetkisi yoktur. Ancak, bireysel cezai sorumluluk getiren bu hüküm, devletlerin uluslararası hukuktan kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır (md. 25/4). Mahkeme'nin 18 yaşından küçükler üzerinde yargılama yetkisi yoktur (md. 26). Özellikle devlet başkanlığı gibi üst düzey görevler olmak üzere, resmi görev ve unvanlar, hiç kimseyi cezai sorumluluktan kurtaramaz (md. 27/1). Ayrıca, kişilerin unvanlarından doğan bağışıklıklar, UCM'nin yargı yetkisini kullanmasına engel olamaz (md. 27/2).

UCM'nin yargı yetkisi, ulusal yargı yetkisini tamamlayıcı niteliktedir (md.1). Roma Statü'nün 17. Maddesinde düzenlenen tamamlayıcılık ilkesiyle, ulusal mahkemelerin UCM karşısındaki önceliği vurgulanarak, hangi durumlarda UCM'nin ulusal mahkemelerin yerine yargı yetkisini kullanacağı belirtilmiştir.

UCM'nin yargı yetkisine giren suçlar, soykırım suçu, insanlığa karşı işlenen suçlar, savaş suçları ve saldırı suçudur (md. 5). Roma Statü'nün 1. maddesinde, UCM'nin yargılayacağı suçlar, insanlığın tamamını ilgilendiren en ciddi suçlar olarak nitelendirilmektedir.

UCM, Roma Statüsü'nün yürürlüğe girme tarihi olan 1 Temmuz 2002 tarihinden sonra işlenen suçlarla ilgili yargı yetkisine sahiptir (md. 11/1). Mahkeme, Statü'nün yürürlüğe girmesinden sonra Statü'yü onaylayan devletler üzerinde, onay tarihinden itibaren yargı yetkisini kullanacaktır (md. 11/2). Bu hükümle Mahkeme "tabii hakim" ilkesine uygun olarak kurulmuştur.

Roma Statüsü'nün IV. Bölümü, UCM'nin örgütlenme biçimini düzenlemektedir. Buna göre Mahkeme; a) Başkanlık b) İstinaf Dairesi, İlk Derece Dairesi, Ön Soruşturma Dairesi (ÖSD), c) Savcılık Örgütü ve d) Mahkeme Sekreteryası olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Statü'de, UCM'nin organları arasında sayılmamakla birlikte Taraf Devletler Meclisi de UCM'nin işleyişi açısından Mahkeme'nin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir (Önok, 2003: 114). Mahkemenin resmi dilleri Arapça, Rusça, Çince, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca'dır (md. 50/1).

UCM, 18 hakimden oluşmaktadır (md. 36/1) (Turhan, 2001, 182-186- Önok, 2003, 115-127; Tezcan-Erdem-Önok, 2015, 311-318). Ancak, Mahkeme Başkanı'nın önerisi ve Taraf Devlet Meclisi'nin onayı ile bu sayı artırılabilir (md. 36/2). Tüm hakimler Mahkeme'nin tam zamanlı üyeleri olarak seçilirler. Başkanlığı oluşturan hakimler, seçilir seçilmez tam zamanlı olarak çalışmaya başlarlar. İş yüküne bağlı olarak Başkanlık, zaman zaman diğer hakimlerin tam zamanlı olarak çalışıp çalışmayacağına karar verebilir (md. 35). Tam zamanlı olarak çalışan hakimler başka bir işle uğraşamazlar (md. 40/3). Uluslararası Ceza Mahkemesi hakimleri, yüksek ahlaki karakter sahibi, tarafsız, dürüst ve kendi ülkelerinde yüksek yargı organlarına atanmak için gerekli nitelikleri taşıyan kişiler arasından seçilir (md. 36/3-a). Mahkeme'ye seçilecek hakimler için iki aday listesi oluşturulur. A Listesindeki adaylar, ceza ve ceza muhakemesi hukuku uzmanı ya da ceza davalarında hakim, savcı, avukat ve benzer şekilde ihtiyaç duyulan niteliklere sahip hakimlerden oluşur. B Listesindeki adaylar ise, Uluslararası hukuk alanında, uluslararası insancıl hukuk, insan hakları gibi alanlarda uzman ve Mahkeme'nin adli göreviyle ilgili bir meslekte yoğun deneyim sahibi olan hakimlerden oluşur (md. 36/3-b). Hakimlik için her devlet aday gösterebilir. Gösterilecek adayın kendi

⁶ Statü'nün 2. Maddesinin hazırlanması hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Marchesi, "Relation Of The Court With The United Nations, ss. 63-70.

vatandaşı olması zorunlu değildir; ancak Statü'ye taraf olan bir devletin vatandaşı olması gerekir (md. 36/4-a, b). Adayların, UCM'nin "çalışma dilleri" olan Fransızca ya da İngilizceyi ileri derecede bilmesi ve akıcı şekilde konuşması gerekir (md. 36/3-c). Mahkeme üyelerinin seçimlerinde, her iki listeye de uygun özellikleri taşıyan adaylar kendi tercih edecekleri listelerden herhangi birisi için aday olabilirler. Mahkeme'nin ilk seçimlerinde, en az 9 hakimin A Listesinden, en az 5 hakimin B Listesinden seçilmesi gerekir. Sonraki seçimler ise iki listede gösterilen hakimlerin nispi oranları gözetilerek yapılacaktır. (md. 35/5). Roma Statüsü, hakimlerin seçim kriterlerini de belirtmiştir. Statü'nün 36. maddesine göre taraf devletler hakimlerin seçiminde;

a) Dünyadaki başlıca hukuk sistemlerinin temsili,

b) Adil bir coğrafi dağılımı,

c) Kadın ve erkek hakimler arasında adaletli temsil sağlanmasını dikkate alacaktır (md. 36/8 -a). Hakim seçiminde ayrıca, kadın ve çocuklara şiddet gibi konularda deneyimi olan hakimlerin seçilmesine dikkat edilecektir (md. 36/8 -b). Hakimler görevlerini yerine getirirken bağımsız hareket edecekler ve bağımsızlıklarına etki edecek hiçbir faaliyette bulunmayacaklardır (md. 40/1, 2). Hakimlerin görev süresi 9 yıldır. İlk seçimlerde hakimlerin 1/3'ü dokuz, 1/3'ü altı, 1/3'ü de üç yıl için seçilmiştir (md. 36/9 -a, b). Bu hükmün amacı UCM faaliyetlerinin devamlılığını sağlamaktır (Turhan, 2001, 182-183).

UCM, uluslararası bir anlaşma ile kurulmuştur. Dolayısıyla, daha önce kurulan ad hoc mahkemeler gibi, Birleşmiş Milletlere bağlı bir alt organ değildir. Roma Statüsü'ne göre, Mahkeme'nin BM ile ilişkisi, UCM Başkanı ile BM arasında yapılan ve Taraf Devletler Meclisi'nin onayladığı bir anlaşma ile belirlenmiştir. Ancak Statü, Güvenlik Konseyi'ne, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümünden doğan görevlerini yerine getirmesi amacıyla, Mahkeme'nin yargı yetkisini kullanması konusunda birtakım yetkiler vermiştir. Statü'de, UCM'nin yargı yetkisini kullanabilmesi için gerekli olan 3 durumdan birisi Güvenlik Konseyi'nin başvurusu olarak belirlenmiştir. Buna göre Güvenlik Konseyi, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü çerçevesinde, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir durumu UCM Savcısına bildirebilecektir (md. 13/b). Statü, Güvenlik Konseyi'ne, Mahkeme'yi harekete geçirme yetkisi dışında, Mahkeme'nin bir davaya bakmasını engelleme yetkisi de vermiştir. Güvenlik Konseyi, buna göre BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümüne dayanarak, 12 ay süreyle herhangi bir soruşturma başlatılmamasını ya da devam eden soruşturmanın durdurulmasını Mahkeme'den isteyebilir. Bu talep, aynı koşullar altına yenilenebilir (md. 16).

A. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkinin kapsamı ve sınırlarının ne olacağı, Roma Konferansında oldukça tartışmalı geçmiştir. Devletlerin, egemenlik haklarının bir sonucu olan yargı yetkisini uluslararası bir örgütle paylaşmak istememeleri ve Mahkeme'nin kendi egemenliklerine yönelik bir sınırlama getireceği endişesi tartışmaların çıkış noktasıdır. Bu nedenle Mahkeme'nin devletlerle ve Güvenlik Konseyi ile ilişkisinin ne olması gerektiği üzerine farklı görüşler öne sürülmüştür. Ancak Roma Konferansında, devletlerin üzerinde tartıştığı tek konu Mahkeme'nin yargı yetkisinin niteliği değildir. UCM'nin yargı yetkisinin kapsamı da, özellikle yer bakımından yetkisi ve yargılayacağı suçlar, üzerinde görüş ayrılıkları olan konular arasındadır.

Bu endişeleri ortadan kaldırmak ve devletlerin aşgari müşterek etrafında birleşmesini sağlamak için, Roma Statüsünde UCM'nin yargılama yetkisi ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Öncelikle "tamamlayıcılık ilkesi" kabul edilerek, devletlerin yargı yetkisinin UCM karşısında önceliği garanti altına alınmıştır. Bunun dışında UCM'nin hangi koşulların gerçekleşmesi halinde nasıl soruşturma başlatacağı, yargı yetkisine giren suçlar, yargı yetkisini kimler üzerinde kullanabileceği gibi durumlar, Roma Statüsünde belirtilmiştir.

1. UCM'nin Yargı Yetkisini Kullanabilmesinin Ön Koşulları⁷

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bir davaya bakabilmesi için, öncelikle davanın Mahkeme önüne getirilebilmesi bakımından gerekli olan şekli yetki şartlarının gerçekleşmesi gerekmektedir. UCM'nin yargı yetkisinin ön koşullarının neler olması gerektiği de Roma Konferansı'nda devletlerin üzerinde çok tartıştığı konulardan birisidir. Devletlerden bir kısmı, Roma Statüsü'nün onaylanmasıyla birlikte, yargı yetkisinin de otomatik olarak kabul edilmiş sayılmasını talep etmişlerdir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne temkinli yaklaşan ve egemenlik haklarıyla ilgili endişe duyan devletler ise, Mahkeme'nin yargı yetkisinin her olay için, devletin açıkça kabul beyanına bağlı olmasını istemişlerdir (Turhan, 2007, 126).

⁷ Bu başlıkta UCM'nin, savaş suçu, soykırım suçu ve insanlığa karşı suçlar üzerindeki yargı yetkisiyle ilgili bilgi verilecektir. Saldırı suçu hakkında UCM'nin yargılama yetkisi, 11 Haziran 2010 tarihli Gözden Geçirme Konferansında alınan kararla özel koşullara bağlanmıştır.

Otomatik yargı yetkisine göre, Mahkeme önüne gelen davada herhangi bir şartın gerçekleşmesini aramadan yargı yetkisini kullanabilecekti. Ancak Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, Çin ve Malezya'nın da yer aldığı bir gurup devlet, bu öneriyi karşı çıkmışlardır. Bunun üzerine iki farklı fikir ortaya atılmıştır. Bunlardan birisi, taraf devletlere çekince koyma hakkı verilmesidir. Buna göre, taraf devletler Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlardan herhangi birine çekince koyabilecek ve suç kendi vatandaşları tarafından ya da kendi topraklarında işlendiğinde, Mahkeme'nin yargı yetkisini kullanmasını engelleyebileceklerdi. İkincisi ise, her davada ya suçun işlendiği yer devleti veya sanığın vatandaşı olduğu devletten, onay alınmasını öngörüyordu. Dolayısıyla ilgili devlet, onay vermezse Uluslararası Ceza Mahkemesi yargılama yapamayacaktı. Bu öneri, Fransız temsilci tarafından, UCM'nin, devletlerin istedikleri zaman yargı yetkisini kullanmasına izin verecekleri, istemedikleri zaman ise yargı yetkisini engelleyecekleri, hizmetleri seçimlik bir "süpermarket mahkeme" olarak kabul edilemeyeceği nedeniyle eleştirilmiştir. Bu konuda ortaya atılan önerilerden diğer biri de Alman Taslağı'dır. Bu Taslak, Mahkemenin "evrensellik prensibine" dayanan bir yargılama yetkisine sahip olmasını öngörmüştür (Alibaba, 2001, 194). Aslında evrensel yetkili bir uluslararası ceza mahkemesi fikrini savunan devletlere göre, bu mahkeme zaten insanlığın tamamını ilgilendiren en ağır suçları yargılamak için kurulacaktı ve nerde ve kim tarafından işlenirse işlensin, mağdur ya da failin vatandaşlığına bakılmaksızın, Mahkeme'ye yargı yetkisi tanınmalıydı. ABD, dünyanın çeşitli yerlerindeki askerlerinin mahkumiyet riskinden dolayı, bu şekildeki bir yetkiye şiddetle karşı çıkmıştır (Turhan, 2001, 172). Görüşmelerin sonunda, UCM'nin yargı yetkisini kullanabilmesi için Roma Statü'nün 12. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmesi gerektiği kabul edilmiştir. Buna göre, Statü'yü onaylayan her devlet, Statü'nün 5. Maddesindeki suçların tamamı için UCM'nin yargı yetkisini kabul etmiş sayılır ancak daha sonra Statü'de yapılacak değişiklikleri kabul etmeme hakkı saklıdır. Ayrıca, saldırı suçu hakkında Mahkeme'nin yargılama koşulları için, 2010'da yapılan düzenlemeyle farklı bir usul izlenmesi karara bağlanmıştır (md. 12/1). Bunun dışında UCM'nin yargı yetkisini kullanabilmesi için 13. maddede belirtilen dava açma şartlarıyla (md. 12/2) birlikte, saldırı suçu hariç, aşağıdaki şartların da gerçekleşmesi gerekir. Buna göre (Turhan, 2007, 126-127);

- a) Suçun, Statü'ye taraf bir devletin topraklarında (mülk ilkesi) (md. 12/2-a) ya da
- b) Statü'ye taraf bir devletin vatandaşı tarafından işlenmiş olması (faile göre şahsılık) (md. 12/2-b) işlenmiş olması gerekir.
- c) Statü'ye taraf olmayan bir devletin topraklarında işlenen suçlarda yargı yetkisini kullanabilmesi için ise, devletin UCM'nin yargı yetkisini geçici olarak kabul etmiş olması gerekir (md. 12/3).

Suç, uçak veya gemide işlenmiş ise, gemi veya uçağın kayıtlı bulunduğu devletin ülkesinde suç işlenmiş sayılacaktır.

Bu düzenleme ile "mağdura göre şahsılık" (suç kurbanının Statü'ye taraf devletin vatandaşı olması halinde UCM yargı yetkisini kullanamayacaktır) ve "evrensellik" ilkeleri kabul edilmemiştir. Sözleşmeye taraf olmayan devletin Mahkeme'nin yargı yetkisini geçici olarak kabul etmesi durumu ise "Opt in rejimi" olarak ifade edilmektedir. Buna göre, Statü'yü onaylamamış bir devlet, suçun kendi topraklarında işlenmesi ya da kendi vatandaşı tarafından işlenmesi durumlarında, Mahkeme Yazı İşlerine yapacağı bir bildirimle, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisini belli suçlar için tanyabilecektir. Ancak bu yetkinin, olayın tamamını kapsamaması, tek bir suçla sınırlandırılmaması gerekir. Mahkeme, Statü'yü onaylamamış devletin beyanından önce işlenmiş suçlar için de yargı yetkisini kullanabilecektir. Bu hüküm, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlali gibi görünse de, Statü kapsamındaki fiillerin niteliği gereği uluslararası sözleşmelere ve uluslararası teamül hukukuna göre suç teşkil ettiğinden, kanunilik ilkesine aykırı olmayacağı kabul edilmektedir (Turhan, 2007, 127). Dava, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü çerçevesinde, Güvenlik Konseyi'nin başvurusu üzerine açılmışsa, "opt in rejimi" bu durumda uygulanmayacaktır.

12. madde, UCM'nin yargı yetkisini oldukça sınırlayıcı bir düzenleme olarak kabul edilmektedir. Ulusal devletler bile, ülke dışında işlenen suçlar hakkında ülke ceza hukukunun uygulanması açısından, mülk ilkesi, faile göre şahsılık, mağdura göre şahsılık, evrensellik ilkelerinden birini veya birkaçını birlikte kabul ederken, Statü'de Mahkeme'nin yargı yetkisinin evrensellik ilkesine dayandırılmaması eleştirilmektedir (Turhan, 2007, 127-128). Bu madde aynı zamanda, Mahkeme'yi etkisizliğe mahkum edeceği ve sadece ülkesinde herhangi bir sorun olmayan devletlerin UCM'ye taraf olacağı, ülkesinde iç savaş yaşanan devletlerin ise UCM'nin yargı yetkisi dışında kalmaya devam edeceği endişesiyle de eleştirilmiştir (Schabas, 2007, 98). Bununla birlikte, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde işlenen suçun, UCM'nin yargı yetkisine dahil olması, aslında bu yetkinin kapsamını genişletmekte ve Mahkeme'ye, Statü'ye taraf olmayan bir devletin vatandaşını, Statü'ye taraf bir devletin ülkesinde işlediği suçlar nedeniyle yargılama hakkı vermektedir (Önok, 2003, 144).

2. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Zaman Bakımından Yargı Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin zaman bakımından yargı yetkisi, Statü'nün 11. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Mahkeme, Statü'nün yürürlüğe girmesinden sonra işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir (md. 11/1). Statü yürürlüğe girdikten sonra onaylayan devlet için yargı yetkisi, onay tarihinden itibaren geçerli olacaktır. Ancak, bu devlet yapacağı bir bildirimle, onay tarihinden önce işlenmiş suçlar için de Mahkeme'yi yetkilendirilebilir (md. 12/2).

Bu hüküm, ceza hukukun genel prensiplerinden olan ve Statü'de de yer alan kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi ile kanunların geriye yürümezliği ilkelerine vurgu yapmakta, bunların yanı sıra, "ex post facto" yargılama, yani fiilin meydana gelmesinden sonra, bu fiili yargılayacak mahkemenin kurulması yasağını da güvence altına almaktadır. Bu hüküm ad hoc mahkemelerin en çok eleştirilen yönlerinden birisi olan olağanüstü mahkeme durumunu ortadan kaldırması açısından da önem taşımaktadır (Önok, 2003, 146-147; Uzun 2003, 38).

UCM'nin zaman bakımından yargı yetkisiyle ilgili Statü'nün 11. maddesinin üç istisnası bulunmaktadır (Uzun, 2003, 38). Bunlardan birisi, bir devletin savaş suçları ile ilgili olarak tek taraflı beyanıyla, Statü'nün kendi açısından yürürlüğe girmesinden itibaren yedi yıllık bir süre için, bu suçların kendi vatandaşları tarafından veya kendi topraklarında işlenmesi durumunda, Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul etmeyeceğini bildirmesidir (md. 124). İkincisi, Statü'ye taraf olmayan devletin belli olaylar için tek taraflı olarak Mahkeme'nin yargı yetkisini kabul edebileceği opt in rejimidir (md. 12/3). Üçüncüsü ise, Statü'nün 13. maddesi ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne verilen, UCM Savcısını harekete geçirme yetkisidir.

3. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kişi Bakımından Yargı yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi, 18 yaşından büyük bireyler üzerinde yargılama yetkisine sahiptir. Mahkeme, saldırı suçu dışındaki suçlar bakımından, Statü'ye taraf bir devletin vatandaşı tarafından işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahip olduğu gibi, Statü'ye taraf devletin toprakları üzerinde işlenen suçlar üzerinde de yargı yetkisine sahiptir. Bu durumda, suçu işleyen kişinin Statü'ye taraf bir ülkenin vatandaşı olup olmaması önemini yitirmektedir. Saldırı suçunda ise Mahkeme, Statü'ye taraf olan ancak saldırı suçu üzerindeki yargı yetkisini kabul etmeyen devletin vatandaşı üzerinde, yargı yetkisi kullanamayacaktır.

4. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yer bakımından Yargı Yetkisi

Roma Statüsünde, UCM'nin yer bakımından yetkisini doğrudan düzenleyen bir madde bulunmamaktadır. Uluslararası Ceza Mahkemesi, failin uyrukluğuna bakılmaksızın, Statü'ye taraf devletin ülkesinde işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahiptir (md. 12/2-a). Bunların dışında, Mahkeme'nin yargı yetkisini geçici olarak kabul eden devletler (md. 12/3) ve Güvenlik Konseyi tarafından, UCM savcısına gönderilecek olayların gerçekleştiği devletler üzerinde de Mahkeme yargı yetkisine sahiptir (md. 13/b). Buna karşın Mahkeme, saldırı suçunda, Statü'ye taraf olmayan devletin vatandaşları tarafından veya taraf olmayan devletin ülkesinde işlenen suçlar üzerinde yargı yetkisine sahip değildir (md. 15bis/5).

5. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Madde bakımından Yargı Yetkisi (Mahkeme'nin yargı Yetkisine Giren Suçlar)

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisine giren suçlar Statü'nün 5. maddesinde düzenlenmiştir. Soykırım suçu, savaş suçu, insanlığa karşı suçlar ve saldırı suçları ve bunların unsurları Statü'de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Saldırı suçunun tanımı ve yargı yetkisinin koşulları 2010 yılında Statü'ye eklenmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin, uluslararası cezai yargılama açısından en önemli özelliği, "uluslararası toplumu bir bütün olarak ilgilendiren en ağır suçlar"ı yargılamasıdır. Roma Statüsü'nün giriş kısmında 4. ve 5. paragraflar, özellikle Mahkeme'nin bu niteliğini vurgulamak için hazırlanmıştır (Triffterer, 2008, 16).

6. Uluslararası Ceza Mahkemesi Önüne Bir Olayın Getirilmesinin Şartları

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin bir davaya bakabilmesi için yukarıda sayılan ön koşulların yanı sıra, Statü, bir olayın UCM önüne getirilmesini çeşitli şartlara bağlamıştır. Statü'nün 5. maddesinde belirtilen suçların, yine 12. maddesinde belirtilen yer - zaman - kişi bakımından öngörülen koşullarda işlenmesi halinde, UCM'nin bu suçlarla ilgili davaya bakabilmesi için, Statü'de kabul edilen dava açma şartlarının da gerçekleşmesi gerekir. Statü'nün 13. maddesi, bir olayı Mahkeme önüne getirme yani, "Mahkeme'yi harekete geçirme yetkisini" düzenlemiştir. Buna göre, 5. maddedeki suçlardan herhangi birinin işlenmesi halinde bu durumun Mahkeme'de görülebilmesi için;

a) Taraf bir devlet tarafından Mahkeme Savcısına bildirilmesi (md. 13-a),

b) Bir veya birden fazla suçun işlendiğinin düşünüldüğü bir durumun, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. Bölümü gereği Güvenlik Konseyi tarafından Mahkeme savcısına bildirilmesi (md. 13-b) ya da

c) Savcının re'sen soruşturma başlatması gerekir (md. 13-c).

Sonuç olarak, Mahkeme'de dava açılmasını sağlama yetkisi, Statü'ye taraf devletlere, UCM Savcısına ve BM Güvenlik Konseyi'ne tanınmıştır.

a. Statü'ye Taraf Devletin Yetkisi

Statü'ye taraf bir devlet, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren saldırı suçu hariç diğer üç suçla ilgili bir "durumu", Mahkeme Savcılığına bildirip, soruşturma başlatarak, yargılama gerekip gerekmediğini araştırmasını isteyebilir (md. 14/1). Başvuran devlet, başvurusunu durumla ilgili bilgi ve belgelerle desteklemelidir (md. 14/2). Statü'de durum ifadesinin kullanılmasının nedeni, suçun işlendiğine dair belirtilerin dahi varlığının yeterli kabul edilerek başvurunun tek bir fiille sınırlandırılmasını engellemektir (Turhan, 2007, 129).

Mahkeme'nin bu başvuru üzerine yargı yetkisini kullanabilmesi için, suçun başvuran devletin kendi ülkesinde ya da kendi vatandaşı tarafından işlenmiş olması ve Statü'nün 17. Maddesinde belirtilen koşulların da gerçekleşmesi gerekir. Statü görüşmeleri esnasında, sadece ilgili taraf devletlerin başvuruda bulunması gerektiği tartışılmış, ancak Statü kapsamındaki suçlar, tüm devletleri ilgilendirdiği için böyle bir sınırlama hükmü getirilmemiştir. UCM Savcısı, soruşturma başlatmak için makul bir neden olduğu kanaatine varırsa, Ön Soruşturma Dairesi'nin onayını aldıktan sonra soruşturma başlatabilir (Turhan, 2007: 129; Önok, 2003, 201; Tezcan- Erdem- Önok, 2015, 331). Saldırı suçu durumunda ise taraf devletin saldırı suçu üzerinde UCM'nin yargı yetkisini kabul etmediğine dair, Mahkemenin Yazı İşleri Müdürlüğü'ne bir bildirimde bulunmaması gerekir (md. 15bis/4). Savcı ise, saldırı suçuyla ilgili olarak önüne gelen duruma ilişkin Güvenlik Konseyi'nin bu suçla ilgili bir kararı olup olmadığına bakacak (md. 15bis/ 6) ve Güvenlik Konseyi'nin bu konuda bir tespitinin bulunması durumunda soruşturmaya devam edecektir (md. 15bis/ 6). Eğer Güvenlik Konseyi'nin bir tespiti yoksa 6 ay bu yönde karar alması için bekleyecektir (md. 15bis/ 7). Taraf devlet başvurusu, Statü'nün hazırlık aşamasında üzerinde en az anlaşmazlık çıkan konulardan birisidir. Uluslararası Hukuk Komisyonuna sunulan tasarımlarda, tüm taraf devletlerin mi yoksa sadece söz konusu durumdan etkilenen devletlerin mi bu yetkiyi kullanacağı, uluslararası örgütlerin durumu, aynı zamanda "suç" ve "durum" ifadeleri üzerinde tartışılmıştır. Sonuçta tüm taraf devletler bu konuda yetkili kabul edilmiştir. 1994 tarihli taslak statüde, taraf devletlerin olayla ilgisi olsun ya da olmasın başvuruda bulunabilmesinin, Statü'ye üyeliği teşvik edeceği belirtilmiş ve soruşturma başlatılmasında da önemli destek sağlayacağı savunulmuştur (Marchesi, 2008, 575-577).⁸

b. Güvenlik Konseyi'nin Yetkisi

Statü'nün 13. maddesinin b fıkrası, Güvenlik Konseyi'nin Mahkeme'yi harekete geçirme yetkisini düzenlemiştir. Güvenlik Konseyi bu yetkisini, yine Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin VII. Bölümü çerçevesinde sahip olduğu yetkiye dayanarak kullanacaktır.

Statü'de Güvenlik Konseyi'nin UCM'yi harekete geçirme yetkisiyle ilgili 13. madde dışında başka bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, Güvenlik Konseyi yetkisini BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü kapsamında kullanacağından, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü bu yetkinin sınırlarını belirlemektedir. Güvenlik Konseyi, Statü kapsamındaki işlenen suçlardan birinin veya birkaçının işlendiği durumların BM Sözleşmesinin VII. Bölümü çerçevesinde, uluslararası barış ve güvenliği ihlal ya da tehdit ettiğine karar verirse, bu suçların kovuşturulmasını UCM Savcısından talep edebilir (Williams, 2008, 569-570).⁹

Güvenlik Konseyi'nin UCM üzerindeki yetkisi doğrudan BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümüne dayanmaktadır. BM Sözleşmesi'nin 24. maddesine göre Güvenlik Konseyi, barışın tehdidi, bozulması ve saldırı fiilleri durumunda, bunların tespiti ve gerekli önlemleri alma konusunda öncelikli yetkili organdır. Güvenlik Konseyi, 39. Maddeye göre, barışın bozulmasına yönelik her türlü tehdit ve saldırganlığı tespit edebilir ve bunlarla ilgili alınacak önlemler konusunda tavsiyelerde bulunabilir. 41. maddede ise, 39. maddedeki sayılan hallerde Güvenlik Konseyi'nin alabileceği önlemleri örnekleyici olarak saymıştır. Sonuç olarak Güvenlik Konseyi, bir ülkede işlenen suçların, barışın bozulması, tehdidi ya da saldırı fiilleri kapsamında olduğuna karar verirse, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması için UCM'nin bu suçları yargılamasını talep edebilir.

⁸ 14. maddeyle ilgili hazırlık çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Marchesi, "Article 14- Referral Of A Situation By a State Party", s. 575-577.

⁹ 13. maddeyle ilgili hazırlık çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Williams - Schabas, s. 569-570.

Güvenlik Konseyi'ne tanınan bu yetki, siyasi kararlarla hareket ettiği için eleştirilere sebep olabilir. Ancak, Yugoslavya ve Ruanda Mahkemelerinde olduğu gibi Güvenlik Konseyi'nin ad hoc mahkemeler kurması yerine, UCM'yi ad hoc mahkeme gibi yetkilendirmesi daha yerinde bir yetki olarak görülmekte ve hukuka uygun kabul edilmektedir (Turhan, 2007, 130).

BM Sözleşmesi'nin 25. maddesine göre, Güvenlik Konseyi'nin kararları BM üyesi tüm devletleri bağladığından, Mahkeme'ye ileteceği durumu ilgili olan devletin, UCM'ye taraf olması gerekmektedir. Dolayısıyla, Güvenlik Konseyi'nin UCM'yi harekete geçirmesi için Statü'nün 12. maddesinde sayılan, suçun Statü'ye taraf bir devletin topraklarında ya da Statü'ye taraf devletin vatandaşı tarafından işlenmesi şartı aranmayacaktır (Turhan, 2007, 130; Önok, 2003, 201; Tezcan-Erdem-Önok, 2015, 331). Güvenlik Konseyi'ne tanınan bu yetki, UCM'nin yargı yetkisini genişletmekte ve etkinliği artırmaktadır. Bu yetkiyle UCM, kendisine taraf olmayan devletler üzerinde de yargı yetkisini kullanarak, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunma imkanına kavuşmaktadır. Böylelikle, Mahkeme, kendi kuruluş amacı dışında, Güvenlik Konseyi'nin amaçlarını gerçekleştirmesine de yardım eden bir organ haline gelmektedir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, Güvenlik Konseyi'nin bildirimini üzerine baktığı davalarda bir nevi ad hoc mahkeme konumunda olacaktır. Böylelikle, Güvenlik Konseyi'nin ad hoc mahkeme kurmasına gerek kalmayacak ve bu mahkemelerin sakıncaları da ortadan kalkmış olacaktır. Aynı zamanda, UCM'nin yargı yetkisini kabul etmeyen diktatörler üzerinde de bu yetki kullanılabilir (Turhan, 2007, 130; Schabas, 2007, 153).

Ancak UCM'nin Güvenlik Konseyi ile ilişkisi beraberinde birtakım uluslararası politik ve hukuki tartışmalara da sebep olmaktadır. Tartışmanın temel dayanağı ise, aslında Güvenlik Konseyi'ne Statü'nün verdiği yetkiden ziyade, BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü'nün verdiği yetkilere dayanmaktadır. Endişeler, Güvenlik Konseyi'nin, VII. Bölümden doğan yetkilerinin sınırının ne olacağı, politik bir organ olarak hukuki bir organ üzerinde güç oluşturabilme tehlikesi, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumların nasıl yorumlanacağı gibi daha çok politik ekseni konular üzerinde yoğunlaşmaktadır (Turhan, 2007, 130; Önok, 2003, 130).

Statü'nün UCM ile Güvenlik Konseyi arasında ilişki kuran bir diğer hüküm 16. maddedir. Bu madde 13. maddenin aksine Güvenlik Konseyi'ne, UCM'nin bir davaya bakmasını engelleme yetkisi vermektedir. 16. maddeye göre, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Sözleşmesi'nin VII. Bölümüne dayanarak aldığı bir kararla, 12 ay süreyle soruşturma başlatmamasını ya da başlayan bir soruşturmanın durdurulmasını UCM'den isteyebilmektedir.

Ancak Güvenlik Konseyi'nin gerek 13. maddedeki gerek 16. maddedeki yetkisini kullanabilmesi için, daimi üyelerinin veto yetkisini kullanmaması ve 15 üyeden daimi üyeler de dahil 9'unun karar yönünde olumlu oy kullanması gerekmektedir.

c. Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı'nın Yetkisi

Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı, Mahkeme'nin yargı yetkisine giren suçlarla ilgili olarak, elindeki bilgilere dayanarak re'sen (proprio motu) soruşturma başlatabilir (md. 15/1). Bu konuda Savcı, devletlerden, Birleşmiş Milletler organlarından, uluslararası veya hükümet dışı örgütlerden ek bilgi isteyebilir (md. 15/2).

Savcısı'nın kendiliğinden harekete geçme yetkisine (proprio motu), UCM'ye karşı devletler tarafından karşı çıkmıştır. Bunun nedeni olarak, bu yetkinin keyfi ve siyasi amaçlı kullanılması ihtimali gösterilmiştir. Bu yüzden Statüde, Savcının proprio motu yetkisine yönelik çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Savcının, yaptığı araştırmalara dayanarak, olayla ilgili soruşturma başlatmak için makul nedenler olduğuna kanaat getirirse, elindeki belgelerle birlikte Ön Soruşturma Dairesine başvurarak, soruşturma başlatmak için yetki talebinde bulunması gerekir (md. 15/3). Ön Soruşturma Dairesi, kendisine sunulan talebi ve belgeleri inceleyerek, makul bir temel olduğuna karar verirse, soruşturmanın başlamasına izin verebilir. Mahkeme'nin davanın kabul edilebilirliği ve yargı yetkisiyle ilgili daha sonradan vereceği kararlarla Ön Soruşturma Dairesinin kararı birbirinden bağımsızdır (md. 15/4). Ön Soruşturma Dairesi, Savcı'nın başvurusunu reddederse, Savcı aynı durumla ilgili olarak, yeni belge ve delillerle tekrar talepte bulunabilir (md. 15/5). Savcı kendisine yapılan başvuru üzerine yaptığı ön incelemede, soruşturma başlatmaya gerek görmezse, durumu başvuran taraflara bildirmelidir. Bu durum, Savcı'nın aynı olayı, sonradan yeni delillerle yapılan başvurular üzerine tekrar değerlendirmesine engel değildir (md. 15/6).

15. madde dışında Savcı'nın proprio motu yetkisine getirilen bir sınırlama da Statü'nün 18. maddesinde yer almaktadır. UCM Savcı'nın soruşturma yapmak istediği suç hakkında yargı yetkisine sahip olan devlet, bildirim aldığı tarihten itibaren bir ay içinde kendisi soruşturma başlatabilir (Turhan, 2007, 129).

SONUÇ

Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kuran Roma Statüsü, insanlığın tamamını ilgilendiren en ağır suçları düzenleyen evrensel bir ceza kanunu ve bu suçların yargılanması ve cezalandırılması konusunda devletler arasındaki uzlaşmayı gösteren bir uluslararası işbirliği sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, kendisinden önce kurulan ad hoc mahkemelerin eleştirilen yönleri ve eksikliklerinin farkında olarak kurulmuş, evrensel yetkili, daimi ve bağımsız bir mahkemedir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin en önemli özelliklerinden birisi, ad hoc mahkemelerin aksine, üye devletlerin yargı yetkisini tamamlayıcı nitelikte bir yargı yetkisine sahip olmasıdır. Uluslararası Ceza Mahkemesi, eğer bir devlet Roma Statüsü kapsamındaki bir suçla ilgili yargı yetkisini kullanmada yetersiz ve ya isteksiz olursa bunlar üzerinde yargı yetkisini kullanabilecektir. Tamamlayıcılık ilkesine Statü'de yer verilmesi, devletlerin egemenlikleriyle ilgili endişelerine yönelik bir cevap niteliğindedir. Bu ilke sayesinde devletler, Statü kapsamındaki suçları yargılama konusunda kendi hukuk sistemlerini de yeniden düzenleme fırsatı bulmuşlardır. En önemlisi de bu suçlar, ulusal yargı organları tarafından yargılanabilecektir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü, Mahkemenin yargılama yetkisine giren suçları "çekirdek suçlar" olarak isimlendirilen, savaş suçları, soykırım suçu, insanlığa karşı suçlar ve saldırı suçu olmak üzere dört grup suçla sınırlandırmıştır. UCM, bu suçlar (saldırı suçu hariç), Statü'ye taraf bir devletin topraklarında ya da Statü'ye taraf bir devletin vatandaşı tarafından işlendiği takdirde bunlar üzerinde yargı yetkisini kullanabilecektir. Saldırı suçunda ise, sadece Mahkeme'nin saldırı suçu üzerinde yargı yetkisini tanıyan devlet açısından yargı yetkisini kullanabilecektir.

Roma Statüsü, Mahkeme'nin yargı yetkisini kullanabilmesi için birtakım şartlar getirmiştir. Buna göre, Statü kapsamındaki bir suçun Mahkeme önüne gelmesi için, taraf devletin başvuruda bulunması, Savcı'nın re'sen (proprio motu) harekete geçme yetkisini kullanması ya da Güvenlik Konseyi'nin Birleşmiş Sözleşmesi'nin VII. Bölümü'ne dayanarak uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla durumu UCM'ye iletmesi gerekmektedir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası bir sözleşmeye dayanarak kurulduğu için bağımsız bir mahkemedir. UCM, en ağır uluslararası suçları yargılayarak, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ve adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Can (2009). *Uluslararası Ceza Divanı Statüsünde Savaş Suçları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alibaba, Arzu (2001). Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kuruluşu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 49, 1- 4, Ankara, s. 181-207.
- Avcı, Gökmen (2012). *Uluslararası Ceza Mahkemesi*. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Bergsmo, Morten - Triffterer, Otto (2008). Rome Statute Of The International Criminal Court. *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*, Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 1-14.
- Bozkurt, Enver (2011). *Türkiye'nin Uluslararası Hukuk Mevzuatı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Çakmak, Cenap (2007), Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Darfur Krizine Müdahil Olması ve ABD'nin Süpergüç Olarak Limitleri. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 3, No: 10, s. 43-74.
- Erdal, Selcan (2010). *Uluslararası Ceza Mahkemesinin Ulus-Devlet Egemenliğine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eser, Albin (2007). *Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kurulması: Roma Statüsü'nün Ortaya Çıkışı ve Temel Özellikleri*. çev. Faruk TURHAN, içinde *Uluslararası Ceza Divanı*, der. Feridun YENİSEY, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Hatchell, Michael (2006). "Mr. The International Criminal Court How the United States Can Ratify the Rome Statute and Rejoin the International Community. *International Journal of the Humanities*, Feb, Vol. 3, No. 6, s. 161-172.
- Kılıç, Ali Şahin (2009). Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 58, Sayı: 3, Ankara, s. 616- 657.
- Knoops, Geert-Jan (2004). International and Internationalized Criminal Courts: The New Face Of Internatioanl Peace Security. *International Criminal Law Review*, Nov, Vol. 4, No. 4, s. 527-547.
- Marchesi, Antonio (2008). "Relation Of The Court With The United Nations. *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*, Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 63-70.
- Marchesi, Antonio (2008). Article 14- Refferal Of A Situation By a State Party. *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*, Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 575-580.
- Önok, Rifat Murat (2003). *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Schabas, William Antony (2007). *Uluslararası Ceza Mahkemesine Giriş*. çev. Gülay Arslan, İstanbul: Uluslararası Af Örgütü.
- Tellenbach, Silvia (2007). Roma Statüsü Kabul Edilmeli midir? Sözleşmeye Taraf Olmayan Devletlerin Tereddütleri, *Uluslararası Ceza Divanı*, der. Feridun YENİSEY, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Tezcan, Durmuş – Erdem, Mustafa Ruhan – Önok, Rifat Murat (2015). *Uluslararası Ceza Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Triffterer, Otto (2008). Establishment Of The Court- Preliminary Remarks The Permanent International Criminal Court- Ideal and Reality, *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*, Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 15- 46.
- Triffterer, Otto (2008). The Court", *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*. Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 49-62.

- Turhan, Faruk (2001). *İnsanlık ve Savaş Suçlarına Karşı Uluslararası Ceza Mahkemesi*. Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Isparta.
- Turhan, Faruk (2007). Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisi. içinde *Uluslararası Ceza Divanı*, der. Feridun YENİSEY, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Uzun, Elif (2003). Milletlerarası Ceza Mahkemesi Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi ve Roma Statüsü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. II, s. 25- 48.
- Weller, Marc (2002). Undoing The Global Constitution: UN Security Council Action On The International Criminal Court. *International Affairs*, Oct, Vol. 78, No. 4, s. 693- 712.
- Williams, Sharon A. - Schabas, William A. (2008). Article 13, Exercise Of Jurisdiction. *Commentary On The Rome Statute Of The International Criminal Court Observes's Note Article By Article*, Otto TRIFFTERER, Germany: Back-Hart-Nomos, s. 563-574.